

SZÉKELY KONGRESSZUS KÖZPONTI IRODÁJA
BUDAPEST, IX., KÖZTELEK-UTCZA 8.

SZÉKELYFÖLDI ARÁNYOSÍTÁS

IRTA ÉS A SZÉKELY KONGRESSZUS ELÉ TERJESZTI

MOLNÁR JÓZSIÁS
országgyűlési képviselő

BUDAPEST
“PÁTRIA” IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG
1902

Székelyföldi arányosítás.

Kézdivásárhely, 1902. július hó.

Ha kellő képzettség és komoly figyelemmel átlapozzuk édes hazánk és nemzetünk történetét, nem kerülheti ki figyelmünket az a tény, hogy a mily legendaszerű, a mily bámulatra méltó a székelység története, ép oly fontos, ép oly meseszerű azon megbecsülhetetlen szolgálat, melyet a székelység a magyar nemzet, a magyar államiság érdekében ezer éven át kifejtett.

De ha a megfelelő körültekintés, szükséges látó- és bíráló-képességgel vizsgáljuk azt az óriás nagy küzdelmet, élet-halál-harcot, melyet a magyar faj, a magyar államiság úgy nemzeti-ségi, mint gazdasági téren a modern kor keretében, más kultur-államok között vív, s a mely igen könnyen végzetessé is válhatik: akkor lehetetlen nem látni azt, hogy ezer éves multunk folyama alatt a magyar faj, a magyar állam, de sőt a magyar királyi trónnak fenmaradhatása érdekében a székelységnek soha fontosabb hivatása nem volt, mint ma, midőn igen sulyos közgazdasági helyzetünk mellett a jogtalan nemzeti-ségi aspirációk is hovatovább mind fokozottabb mérvben előtérbe tolnak.

Ma már nemcsak a magyar állam románajkú polgárai ábrándoznak a nagy Daco-Romániáról, hanem a szomszéd Románia kormánya is gondoskodott arról, hogy iskoláiban a hivatalos és tanításra köteles térképeken a volt erdélyi részek egészen a Tiszáig, Bukovinával együtt, Románia melléktartományaiként legyenek feltüntetve és pedig oly módon, hogy a román tanulóknak még sejtelve se lehet arról, hogy ezen „melléktartományok” annak az Ungáriának elválaszthatatlan részei, mely ugyanazon térképen a Tiszán túl nagyon kis részben van feltüntetve és igen apró betűkkel van megjelölve. Ma már Romániában élő magyar testvéreink is Magyarország erdélyi részeit általánosan csak „hegyen túl”-nak, Romániát „hegyen innen”-nek nevezik.

De az is köztudomású, hogy ma már nemcsak a román és pánszláv agitációk folynak szemérmetlenül, hanem még a Schulverein és hálátlan szász testvéreink is minden alkalmat megragadnak arra, hogy államiságunk ellen működjenek, pedig ők is csaknem bizonyosra vehetnék, hogyha valamikor, — mitől Isten őrizzen a magyar állam romjain osztozkodásra kerülne a sor, az esetben a magyar állam keleti részének örökösei minden bizonynyal nem ők lennének.

Tudvalevőleg az úgynevezett erdélyrészi magyarságnak egy nagy és jelentékeny része, vagy teljesen tönkrement, vagy vég-sőig eladósodva élet-halál közt vergődik. Ily körülmények között hazánk keleti részében a magyar állam, a magyar faj, a magyar királyi trón érdekeinek ápolására, védelmére szilárd alapot más helyen, mint a székelyföldön hiában keresnénk.

Mindezen tényeket egy perczre se szabadna figyelmen kívül hagyni azoknak, kik a magyar állam hajójának vezetésére vannak hivatva, kik a magyar nemzeti államnak barátai és a magyar királyság őszinte hivei.

És mégis mit tapasztalunk?

Az alkotmányos élet helyreállítása óta a magyar kormányok a helyett, hogy a székelységet, a haza keleti kapujának ezer éves, hű, önfeláldozó védőjét gyámolítanák, egyik csapást a másik után zúditják a székelység fejére. Nem hiszem rossz akaratból, hanem csak a kellő figyelem hiánya miatt; de ez utóvégre magukon a nagyon szomorú következményeken éppen semmit nem változtat.

Az abszolutizmus alatt a székelyföldön állomásozott nagyszámú katonaság az alkotmány helyreálltával a székelyföldről azonnal szász vidékre helyeztetett át, mi által a székelység egy igen jelentékeny jövedelmi forrástól elesett.

Az által, hogy a keleti vasút az ojtózi szoros helyett a tömösi szoroson át építettett, ki az ország keleti kereskedelmének századokon át megszokott utja a székelyföldről elterelődött s szász vidékre helyeztetett át. Ez a tény egymagában laikusok által első pillanatra fel sem fogható, rendkívül sokoldalú veszteséggel suj-totta a székelységet.

Az alkotmányos élet helyreállítása után zudult az uzsora-szabadság a székelység nyakába is s izzó lávaként iszonyuan rombolva, pusztitva kelleténél nagyobb mennyiségben hozott felszínre olyan elemeket, melyek a közélet, közszellem ápolására,

egészséges fejlesztésére alkalmasoknak nem igen bizonyultak. — *Midőn a székely viszonyokat tanulmányozzuk, midőn itt valamely ősi intézményt modern keretbe akarunk illeszteni ezen körülményt soka egy percze se szabad szem elől téveszteni!*

A Romániával provokált vámháború halálos csapást mért a székelyföld szépen virágzó iparára. A vámháború kitörése után többé nem iparcikkeket, hanem iparos családokat szállíthattunk csak Romániába. Ezer, meg ezer iparos könnyes szemekkel hagyta el örökre azt a földet, hol eddig szorgalmas munkája után tisztességesen élhetett, hol bölcsője ringott s hol apái sirhalmai domborulnak.

Az 1879. évben hozott erdőtörvény, mely valószínűleg a legjobb akarattal, de külföldi mintára készült s így a különleges székely viszonyoknak meg nem felelhet, téves, helytelen intézkedései s még e mellett a törvény tulszigorú, néhol félremagyarázott lelketlen végrehajtása által, míg egyrészt teljesen indok és szükség nélkül igen nagy új terheket ró a székelysége, másrészt az eddigi megélhetés, kenyérkereset egyik főforrásában, a marhalegeltetésben s az okvetlen szükséges tüzi- és épületfa használatában elviselhetetlenül szűk korlátok közé szorítja.

A legtöbb esetben a tagosítási törvény sem felel meg a székelyek érdekének. Igen sok községben a tagosítás hasznot egyáltalán nem hoz. Ezer számra lehetne székely gazdákat találni, kik a tagosítás előtti helyzet visszaállítását drága pénzen is szívesen megfizetnék. Ily módon a tagosítás súlyos költségei szintén indok nélkül terhelik a népet. A székely nép szegényebb rétegei igen sok helyen nincsenek oly helyzetben, hogy ily komplikált műveletnél, mint a tagosítás, érdekeiket kellőleg védelmezhetnék. Talán ezen körülmény az oka, hogy a tagosítás végrehajtása után oly sok keserves megdöbbenő panasz hangzik fel.

Ennyi hallatlan gondatlanság, ily óriási sulyú csapások után ki gondolhatná, hogy még be nem telt a keserű pohár!? Ki hinné, hogy még ezeknél is veszélyesebben lehet sujtani egy oly országrészt, egy oly testvérfajt, mely a magyar állam, a magyar nemzet érdekében oly sok fontos, nagy szolgálatot tett!?

Pedig úgy van! A legnagyobb és a legveszedelmesebb csapást, mi a székelységet a kiegyezés óta éri s mi az ezer év alatt átszenvedett összes csapásokat végeredményében egyedül felülmulja, nem soroltam fel.

Ez a csapás, mi a székely nép ütőerét vágja el, életét oltja ki a székelység közös birtokainak arányosítása.

A katonaság és a keleti kereskedelem útjának áthelyezése, az uzsoraszabadság, a vámháború és a székely ipar tönkretétele csak a gyümölcsöző ágakat vagdosta le a székely nép szépen virágzó terebélyes életfájáról s ezeknek a kiujulását csak a közös vámterület sorvasztó, rideg szele akadályozta; az erdőtörvény s a tagosítás már a fa mellékgyökereit támadta meg s teszi tönkre, de az arányosítás már a fő, a szivgyökeret metszi át és a haza édes földjéből egyszerűen kidobja az ezer éven át szépen viruló, sok virágot, gyümölcsöt, hasznot hajtó, de ma már megcsonkított, pusztulásnak indult törzset is.

Egy kis jóakarattal a székelyföldről szász vidékre helyezett katonaságot újból vissza lehet helyezni, miáltal az eddigi veszteségek kárpótolva nem lennének ugyan, de legalább jövőre visszanyerné a székelység e téren is egyik régi jövedelemforrását.

A román vámháború által megsemmisített székely ipart az önálló vámterület felállításával minden bizonynyal, esetleg a kormány által nyújtandó hathatós támogatással, vagy valami eddig még ki nem talált más módon is halottaiból új életre lehet ébreszteni.

Az erdőtörvényt, mely minden elfogadható indok nélkül a székelységnek eddig egyik főkeresetforrását képezett marhatenyésztést korlátozza az által, hogy legelésre igen alkalmas értékes területeken, itt úgyszólván teljesen értéktelen fát neveltet, könnyen lehet módosítani, mi által a székelységnek egy igen súlyos nagy baja szintén orvosolható.

A keleti kereskedelem útját a székely vasutak kiépítése s az ojtózi csatlakozás által, legalább részben, újból vissza lehet terelni a székelyföldre.

A tagosítással járó nagy költségtől, károsodástól legalább ott, hol még nincs végrehajtva, s hol a nép úgy akarja, törvényhozás útján még meg lehet menteni a székelységet. A törvény ily értelmű módosítása ellen senkinek nem lehet kifogása, mert hisz ott, hol a tagosítás igazságos keresztülvitele lehetetlen, mert a tagosítandó terület talajának értéke a legnagyobb szélsőségek közt ingadozik; ott, a hol a tagosítást csak a mérnökök s legfennebb 2—3 egyén óhajtja; ott, a hol a tagosítás majdnem mindenkinek csak kárt tesz; ott, a hol az egyesek tagosítandó birtoka

legnagyobb részben alig tesz ki 1—5 holdat; hol 5—10 év múlva újból a tagosítást megelőző állapot áll vissza: ugyan minek ott a tagosítás, mire való ott a népet zaklatni és károsítani?!

Az uzoraszabadság alatt magánbirtokaiktól megfosztott szerencsétlen székelyek részére is, ha az általános gazdasági helyzet javulásnak indul, majd csak akad némi enyhülés.

De ha mi a székely jogviszonyok figyelmen kívül hagyásával hozott és sok helyen félremagyarázott arányosítási törvény alapján a megkezdett módon az arányosítást végrehajtani engedjük: azon esetre oktalan és könyörtelen kezekkel mi magunk romboljuk szét azt a hatalmas alapot, mely ezer esztendő oly sok viharával daczolt s melyen a székely nép fenmaradhatása oly biztosan nyugodott. Szétromboljuk akkor, midőn rá legnagyobb szükségünk van s midőn helyébe mást építeni gyöngék vagyunk.

Ha az arányosítási törvény az egész Székelyföld minden közösségében végrehajtatik, azon esetre nemcsak egy páratlan jog és igazságtiprást követünk el, hanem, a mint számtani pontossággal következtetni lehet, a huszadik század küszöbén az új magyar alkotmányos élet s a magyar társadalom dicsőségére a székelység legnagyobb része, a kisbirtokos osztály kiirtatik a székelyföldről.

Hogy ezen állításom nem légből kapott frázis, sem rémlátomány, annak igazolására elégségesnek tartom, ha néhány komoly visszapillantást vetünk a székelység multjára s kellő figyelem és szakképzettséggel bíráljuk a jelent. A multnak és a jelennek szemünk elé táruló képiből egyes részletek, mint azt később szerencsés leszek bemutatni, már ma is, mint bevégzett tények világosan láthatók.

A népek eredete homályba van burkolva. Mi székelyek úgy tudjuk, hagyományaink azt mondják, hogy mi Attila hunjainak vagyunk utódai. És ez a mi büszkeségünk! Azonban akadt egy tudós, Hunfalvy képében, ki a székelyekről azt állítja, hogy telepítvényesek. Ezt mi nem hiszszük. Különben ezen kérdés eldöntése nem ide tartozik. Akár az egyik, akár a másik állítás legyen igaz, tény az, hogy midőn a székelyek ezen helyeket elfoglalták, a rónákat és a földművelésre alkalmas befüggő dombokat felosztották egymás között, de nagyon bölcsen oly módon, hogy még ezen művelésre alkalmas területből is, — tekintettel a marhatenyésztésre — jókora darab közös legelőket hagytak, melyeket minden egyes községbeli székely, minden időben, tekintet nélkül

magán birtokának terjedelmére, tetszése szerint, szabadon használhatott. A hegyesebb helyeket, az erdőségeket a székelység örökös, osztatlan birtokául hagyták, már csak azért is, mert azokat igazságosan, hasznothajtó módon, egyenlően fel sem oszthatták volna. Mert ugyan mit tehet az erdőrésszel, kinek egy meredek, köves oldal jut, vagy a ki illetményét fél, vagy egész napi távolságban kapja? Hogyan készít hozzá utat? Hogyan őrzi meg minden egyén külön a saját illetményét?!

A mily czélszerű és helyes volt ez az eljárás gazdasági szempontból, ép oly nélkülözhetetlen kellékét, erőforrását képezte a székelység több, mint ezer éves életének is.

Ha ősapáink a foglalás alkalmával nem vették volna oly pontosan figyelembe a helyi viszonyokat és körülményeket s nem oly bölcsen rendezkedtek volna be: az esetre ma már senki nem igyekeznék a székelység hun származását elvitatni, mert ma már nem sokat tudna arról se a világ, hogy valaha székelyek is léteztek. Csak őseink ezen körültekintő, bölcs intézkedése tette lehetővé azt, hogy e szép, de sok helyen sovány és terméketlen talajon hat hónapos tél s különben is zord időjárás mellett a székelység ily nagy számban megélhessen, fenmaradhasson.

Magyarország minden vidékén közbámulat tárgya a székely életrevalóság s különösen az, hogy a székely kiscgazda 3—4—5 hold magánbirtok után is önállóan meg tud élni, fenn tudja magát tartani. A székely már elmondott kiscgazda megélhetésének titka az ősök bölcs berendezésében rejlik. A 3—5 hold földön a család részére szükséges kenyér megterem s szalmájából, ha szűken is, de egy pár marhája részére jut téli takarmány. Faszükségletét, nyári legelőjét, saját maga szőtte ruháját a közös erdő és legelő nyújtotta, csekély pénzsükségletét a közös erdőből vágott s elszállított fából s a közlegelőn felnevelt marha árából, ha szűken, nagy fáradsággal is, de fedezte.

Ha a székelynek még ezen csekély 3—5 hold birtokát is el kellett zálogosítani, vagy ha alig maradt néhány négyzetöl is tényleges birtokában ugyannyira, hogy marhát már nem volt képes többé tartani, még ily esetben is mindig ott volt mentő eszközként részére a közös birtok. A közös erdőből fát vágott; gyalogszekéren piacra vitte s eladta. A közös erdő fájából mindenféle famüveket, léczet, gerendát, zsendelyt, szekeret, lapátot, gereblyét, seprűt készített. (Seprűből a vámháborút megelőzőleg

igen nagy kivétel volt Romániába.) A nehezebb munkára nem eléggé erős családtagok erdei gyümölcsöket epret, málnát, magyarót, almát, ezeken kívül szurkot, gombát stb. szedtek és értékesítettek. A közlegelőn libát és malacot neveltek úgy, hogy a csekély nyári munkabéren kívül csakis a közös erdő, legelő tartotta fenn őket.

Ha balszerencse, veszély sújtotta a székelyföldet, ha nem volt termés, vagy ellenség dulta fel a falvakat, a székelység jó nagy része elment munkát keresni a szélrózsa minden irányába, de a legtöbb mégis Romániába. Itt sokan szerencsések voltak, jól folyt dolguk, miért többen végleg ott is maradtak, mint arról Románia bármely községében egy kis nyomozás útján könnyen meggyőződhetünk, de a legnagyobb résznek mégis mindig az volt első gondolja, hogy szolgálat, vagy más munkája után néhány forintot összekaparithasson s ebből egy vagy két borjura valót hazaküldjön családjá valamelyik itthonmaradt tagjához, hogy a borjuk addig, míg ő távol leend — nőjjenek s mihelyt a jó Isten munkája után annyira segítette, hogy egy kis kunyhót építhetett, egy szekeret készíthetett s esetleg egy-két darabocska földet is vásárolhatott, — újból hazatért. Ott hagyta Romániában sokszor jól jövedelmező állását, hazavarázsolta a közös birtok s az a tudat, hogy a közös birtok segélyével újból szabad székely és önálló gazda lehet.

Ez az osztatlan közös birtok volt tehát a székelység mentsvéra. Ez tette lehetővé a székelyföld aránylag túlnépességét; ez a túlnépesség karöltve a közös birtokkal tette lehetővé, hogy a székelyföldi nagyobb gazdák már 20—30 hold magánbirtokból is gyermekeiket iskoláztathatták, neveltethették. Ezen iskolázott fiuk pedig, mint méhkasból a raj, a székelyföldről kiszállva, minipapok, tanítók, gazdatisztek, iparosok, kereskedők új erőt, új támaszt szolgáltathattak az erdélyi részek azon megyéiben, hol a magyar faj, a magyar államiság érdekében rájuk oly égető szükség volt és van.

Az arányosítási törvény végrehajtása a székelység létalapját, legdrágább kincsét, a mindig közösen, oszthatatlanul használt székely nemzeti birtokot a székelyföld jelenlegi magánbirtokosaira ruházta s azt köztük a magánbirtok arányában fel is osztja.

Vizsgáljunk meg minden körülményt alaposan s állapítsuk meg először is azt, vajjon ez az eljárás a jog, a méltányosság,

az igazság szellemével megegyeztethető-e, másodsor pedig azt, vajjon ez az eljárás a magyar állam, a magyar nemzet érdekében üdvös-e, helyes-e?!

A székelység közös birtokai használatának joga mindig a személyé volt és pedig minden egyes székely között egyenlő. Mint már említettem a székelység közös birtokait soha nem használta a magánbirtok arányában. Szegény, gazdag egyforma joggal élvezte, sőt ha a használatot vesszük, mit pedig figyelmen kívül hagyni nem szabad, úgy találjuk, hogy a szegényebb osztály még inkább kihasználta a közös birtokot, de legkivált az erdőket. Igen sok esetben megtörténik és megtörtént, hogy a vagyonosabb székely, tekintettel arra, hogy az erdőlés nagy fáradság, barom és szerszámromlással jár, nem vette és nem veszi igénybe erdőlési jogát, hanem faszükségletét egyes, kevésbé vagyonos egyénektől vásárolta és vásárolja be.

Mint már egy alkalommal a képviselőházban is elmondottam, közbirtokossági erdő, legelő elnevezéséről 1871. évig a székelyföldön senkinek nem volt tudomása. Nem hiszem, hogy volna 1871. év előtt kelt okmány, melyben a székelyföld községeinek tősgyökeres székely lakosai tulajdonát képező erdőséget, vagy közlegelőket közbirtokossági erdő, vagy legelőnek neveztek volna. Ezt azt elnevezést 1871. év után találták ki.

Tény az, hogy 1848. előtt a székelyföldön, a székely székek területén minden egyes székelynek volt legalább valami csekély birtoka, másnak pedig nem lehetett, mert a székely birtok nem volt eladható, csak más székely birtokkal elcserélhető s miután a közös birtokok csak a székelységé voltak: igen természetes, minden közös erdő, legelő közbirtokossági erdő és legelő is volt. De az is tény, hogy később az 1849. év után is, midőn már tudvalevőleg a székely is eladhatta minden magánbirtokát az utolsó talpalattnyi földig, még ha el is adta minden birtokát, azután sem gátolhatta s nem is gátolta őt soha senki a közös erdők és legelők használatában.

Nem a napnál világosabb bizonyítéka ez annak, hogy a székelynek közös birtoka külön birtokot képezett és nem volt a magánbirtok járuléka, mert ha az lett volna, azon esetre egészen az arányosítás és kiszakítás tényleges eszközzéséig, vagy, a hol az arányosítás nincs tényleg még végrehajtva — ott egészen a mai napig közös erdőket magánbirtokának eladása után senki

nem használhatta volna, vagy nem használhatná. — Igen, de tudvalevőleg minden egyes székely, még ha el is adta minden magánbirtokát, ott, hol az arányosítás még nincs végrehajtva, éppen úgy használja még ma is *közös birtokát*, mint az, *ki* magánbirtokából mit sem adott el. Ha a közös erdő és legelő a magánbirtok járuléka lett volna, azon esetre mindazon birtokosok, kik a közös erdő- és legelőilletményüket nem használhatták: azt haszonbérbe adhatták és adták volna. Igen, de ilyen haszonbérbeadás sehol nem történt és nem is történhetett, mert nem volt olyan község, mely közös erdőjére, vagy legelőjére egy másik község lakóját beengedte volna, még akkor se, ha az illetőnek a község területén magánbirtoka volt.

Hogy mennyire személyi jog a közös birtokok használata, azt igen jól illusztrálja a következő eset:

Egy alkalommal nagymennyiségű nyers faágra volt sürgős szükségem. Bármily áldozatra is kész lettem volna, hogy városunk közönsége közös erdőjéből idegen községből fogadott fuvarosokkal szállithassak. Igen, de ezt semmi körülmények között meg nem engedték! Saját fogatommal szállithattam, a mennyit éppen képes voltam, de idegen fuvarosokat a közös erdőbe küldenem nem volt szabad! Ez volt mindig a szabály az egész székelyföld mindenik községében.

Hiába volt bárkinek nagy kiterjedésű birtoka más község területén, mint a melyben lakott, mert csak birtoka jussán egy más község közös birtokait nem használhatta: például hiában volt egy torjai székelynek a szomszéd Szent-Lélek, Futásfalva vagy bármely községben is birtoka, mert azért még sem Szent-Lélek, sem Futásfalva, sem más község közlegelőjére, vagy erdejébe be nem bocsátották.

A már elmondottakban is, — azt hiszem — kézzelfoghatólag bebizonyítottam, hogy a székelység közös birtokai soha nem voltak s nem lehettek a magánbirtok járuléka, de mégis legyen szabad még néhány bizonyítékot felsorolnom.

Legyen szabad a többek közt azt is felhoznom, hogy a székely arányosítási kérdéseknél a teljesen egyforma jogviszonyok között még a legfelső bíróság is egymástól merőben eltérő végzéseket hoz, legkivált arra nézve, hogy a közös birtokok, kik között és milyen arányban osztassanak fel.

Oroszfaluban, a szegényebb emberek kivételével, kik együtt

18 hold külső birtoknál többet nem birnak, két közepes birtokos kivételével mindenki kívánta a közös birtokok felosztását. A kuriáig pereltek, de pert veszítettek s így a közös birtokok felosztását sikerült megakadályoznunk.

Sárfalván szintén nem osztattak fel a közös birtokok.

A két előbbi községgel szomszéd Szentkatolnán ugyanolyan jogviszony mellett a közbirtokok felosztattak.

Nagy-Borosnyón a közös birtokokat csak a községben lakó birtokosok között osztották fel. Más község lakójának hiában volt Borosnyó területén szántója, kaszálója, a közös birtokból nem kapott semmit.

Altorja község határán igen sok kézdivásárhelyi lakosnak van nagy terjedelmű külső birtoka. Ezek, midőn Torján a közös birtokokat arányosították ugyancsak megtettek mindent, hogy birtokuk arányában Torja közös erdőiből részesüljenek, de a kuria elutasította s semmit nem kaptak.

Futásfalván arányosították a közerdőket. 130 hold erdőm után nem kértem, nem is kaptam semmit.

Gelenczén egy kis kaszálóm után, — bár nem kértem, — mégis osztottak nekem is egy kis erdőrészt.

És még számos ilyen eset!

Gyergyóban a székelység a legfőbb sulyt az erdőgazdaságra, tutajozásra fektette. Ezért szántóját alig is vette figyelembe. Nem egyszer két, három éven át is parlagon hagyta. Igen természetesen, midőn pénz dolgában megszorult, első sorban is a reá nézve másodrendű szántó föld eladásából igyekezett pénzt csinálni. Szántóját többnyire a falu boltosa vagy korcsmárosa vette meg holdanként csekély 20, 30, 40 forintért. A szatócs, — természetes akkor még álmában sem látta, hogy ő azzal a 20—40 forinttal a székelynek százakat érő közös erdőbeli tulajdonát is megvásárolta volna. A gyergyói székelyről, ki akkor még nagyon jó lábon állott, ugyancsak nem tehető fel az a korlátolt-ság, hogy ő oly csekély pénzért másnak is igen értékes, de neki életfentartása forrását képező erdőrészt is eladta volna. Ki ilyen vásárt csinálna, azt különben is civilizált államban gondnokság alá kellett volna helyezni! De hisz, ha az erdőrészt is megvásárolta volna a szatócs, akkor a székely közös birtokát tovább nem birhatta volna!

Nem egy esetet tudok, névszerint is megnevezhetnék többeket,

kik a székelyföldre betelepülve, már saját házzal, nagy terjedelmű kaszálókkal, szántóföldekkel birtak, de ez nekük nem adott jogot arra, hogy a székelység közös erdejét használhassák mindaddig, míg a használati jogot a községtől, mint a közös birtokok kezelőjétől külön meg nem vásárolták.

Ha a felsorolt érveket, bizonyítékokat összegezzük, lehetetlen be nem látni azt, hogy a székelység ősi, közös birtokai soha nem képezték, igazság szerint soha nem képezhetik a magánbirtok járulékait. Hiszem, hogy most már teljes bátorsággal kimondhatom azt, hogy a székelység ősi, közös birtokának oly felosztása, melynek arány-kulcsát a jelenlegi magánbirtokosok magánbirtokai képezik, a legégbekiáltóbb igazságtalanság!

Az első kérdéssel végeztünk.

Most vizsgáljuk meg azt, vajjon az arányosítás ily keresztül- vitele helyes-e, üdvös-e a magyar államiság, a magyar nemzet érdekében?

A törvény helyes, vagy helytelen voltát a következmények szokták megállapítani. Mi is hát és mi is lesz csak a székelyföldi arányosítás következménye?

A székelységből nagy számot képező rész, a szegény munkásosztály, mely munka idején napszámba szokott járni, az eddigi szokásos igen csekély napszámából, a kisgazda pedig csekély földcskéjéből a közös birtok elvesztése után, a közös birtok élvezete nélkül, teljességgel, semmi módon meg nem élhet. Ha már nem nevelhetnek, nem legeltethetnek a közös legelőkön marhát, sertést, ha az erdő terményeinek élvezetétől, fától, gyümölcstől stb, meg lesznek fosztva, akkor a székelyföldön számukra már többé nincs és nem lehet élet, akkor részükre nincs más mentőeszköz, mint a vándorbot.

Ha már a napszámos és napszámba is járó törpebirtokosok a székelyföldről kivándorolnak, akkor a nagybirtokosoknak is hiában szaporodott meg magánbirtokuk, mert azok akkor meggyarapodott helyzetükben még annyi hasznot sem fognak hajtani, mint addig és pedig azért, mert azokat a közös birtokokat, melyeket most magánbirtokukhoz csatolnak, részben eddig is használták s az által, hogy az ősi tulajdonosok nagy része a használatból ki lesz zárva, semmi szín alatt nem fognak annyit nyerni, a mennyit a nagyon megráguló munkabéternél és olcsóbb terményárak mellett veszíteni fognak. A népesség apadásának

természetes folyománya a drágább munkabér és olcsóbb terményár.

A középbirtokos osztály szintén nem fog semmit nyerni az arányosítással, sőt attól lehet félni, hogy sok községben a középbirtokos osztály ugyancsak megjárja! Az étvágy evés közben szokott megjönni. A nagybirtokosok sok helyen már azt is követelik, hogy nagy magán erdőbirtokaik után is arányrészt kapjanak a közös birtokokból. Ilyformán meg fog történni az is, hogy egyes nagy erdőbirtokosok, a kik nem laktak a községben s így eddig a község közös birtokait nem is használhatták, el fogják venni nagy erdőbirtokaik arányrészéül a közös birtokok tulnyomó részét. Vagy pedig megtörténik az is, hogy egy-két nagy erdőbirtokos, kiknek nem volt soha több joguk a közös birtok használatához, mint bármelyik községbeli székelynek, nagy kiterjedésű magán erdőbirtokaik révén elveszik a község csaknem összes közös birtokát. Így Zabola községben is egy-két nagybirtokos 10,000 holdnyi erdősege után a közönség 4000 hold közös birtokából oly nagy arányrészt követel s oly nagy arányrészt ítelt meg az elsőfokú bíróság, hogy ha ez így jogérvényre emelkedik az esetben Zabola község kisbirtokosai úgyszólván semmi (egyenként 5□ ölet) középbirtokosai pedig oly csekély arányrészt kapnak, hogy azt használni egyáltalán képtelenek lennének. Ez így van s így lesz igen sok községben, de a hol nincs is így, nem is ily veszélyes a helyzet, a középbirtokosok ott se veszik hasznát, sőt kárát vallják az arányosításnak, mert a felaprózott közös birtokokat nem fogják oly jól használni tudni, mint megelőzőleg.

Az arányosítás egyik következménye az és az is lesz, hogy az eddig — úgyszólván — hitbizományként szerepelt székely közös birtokok alatt a felosztás után azonnal megmozdul a talaj! A székelység legnagyobb részét kisbirtokosok képezik, kik csekély birtokuk arányában a közös birtokból csak kis részeket kapnak. Ezen kis részeket, még ha többeknek együtt 100 holdas darabokban adnák is ki, akkor is közösen jól használni lehetetlen. Ebből következik, hogy mihelyt a kisbirtokosok részeit megkapták, azonnal bármily potom áron is eladják. Miután pedig a székelység a már elmondott gondatlanságok által tönkre van téve anyagilag, a vásárlók rendesen idegenek. — Csikmegyében két községben hajtották végre az arányosítást s ma már egyik község volt közös erdejében nincs székelynek egy talpalattnyi birtoka

is. Szemerian, Háromszék vármegye székvárosának, Sepsi-Szent-Györgynek külvárosában a község volt közös erdejének legelésre alkalmas térein ma a szászok marhái legelésznek, míg Szemeria szegény, székely lakosai nincs hová kihajtsák marháikat, mert az arányosított közös birtokokat megvásárolták a szászok. A két csikmegyei község és Szemeria megdöbbenő példaként tárják elénk a székelyföld közel jövőjének hű képét.

Az elmondottak alapján — azt hiszem — megadhatjuk már a feleletet a második kérdésre is s kimondhatjuk, hogy az arányosítás megkezdett mód szerint való kivitele, azáltal, hogy a székelyföld lakóinak nagy részét kivándorlásra kényszeríti, a székelység birtokait idegen kezekre juttatja, a székely nemzetet megsemmisíti: nemhogy üdvös szolgálatot tenne a magyar nemzetnek, a magyar államnak, hanem kiszámíthatatlan kárt és veszélyt hoz fejére ugyannyira, hogy egyenesen az a kérdés merül fel, hogy hogyan képes a magyar nemzet, a magyar állam saját magán ilyen csonkítást elkövetni.

Végül pedig vessünk fel egy harmadik kérdést:

Vajjon, ha ez az eljárás a legigazságosabb volna, ha ebből az államra haszon hárulna is: szabad lenne-e a szeretet vallása követőinek, a humanitás, az emberszeretet hirdetőinek a XX. század küszöbén ezer, meg ezer családot, kik eddig földművelés, állattenyésztésből éltek, kik más munkához, más kenyérkeresethez nem értenek, kik felnöttek s így más mesterséget már nem tudnak tanulni, — megfosztani eddigi kenyérkeresetének forrásától, a földtől? Szabad lenne-e a családapákat, kik eddig szorgalmas munkájuk után családjaikat eltarthatták — oly helyzetbe sodorni, hogy éhező, siró gyermekeiknek ne tudjanak kenyeret adni? Szabad-e egy népcsaládot, mely a nemzet iránt kötelességét mindig hiven teljesítette, kiteszítani keserves hontalanságba, idegenbe, szolgaságba!?

Én azt hiszem, hogy nem!

Örömmel tápláljuk, hogy a magyar társadalom végre-
valahára meghallotta, a székelység jajkiáltását s a mint nő a veszedelem, úgy szaporodik azoknak is buzgó, lelkes serege, kik önzetlen jóakarattal, áldozatkészséggel, szeretettel segítségére sietnek a székelynek. A székely kongresszus legkivált a bajok megállapítását s az orvoslás módjainak meghatározását illetőleg igen nagy feladatot van hivatva teljesíteni.

A jobb kor virradását látom abban is, hogy a legilletékesebb faktor, a magyar kormány is figyelmes kezdett lenni a veszélyre.

Az összes székely bajok közt — ismétlem — legnagyobb és legaktuálisabb veszély az arányosítás. Ezen kérdésnél minden percz drága, itt halogatásra, vesztegetésre nincs idő!

Véleményem szerint a segítségre nincs más mód, nincs más tennivaló, mint addig, míg a székely jogviszonyoknak, érdekeknek megfelelő törvény lesz hozható, minden haladék nélkül függesztessék fel az arányosítási törvény végrehajtása.

Együtt élek székely testvéreimmel, folytonosan érintkezem velük, ismerem bajaikat, kívánságaikat, szivük minden dobbanását. Tudom, hogy a székely nép zöme, néhány nagyobb birtokos kivételével az orvoslás ezen módját kívánja, követeli a magyar nemzettől s teljesítését annál is inkább elvárhatja, mert az tán még se járja, az tán csak még sem illő, hogy mikor román testvéreinknek naszódi erdősegeket ajándékoz a liberális kor, mikor a szász egyetemi vagyont törvény útján örök időkre bistosítja szász honfitársaink részére: akkor az eddig hitbizományként szerepelt, nemzedékről-nemzedékre szálló székely birtokot szétdarabolja s idegenek martalékául dobja.

Székely képviselőtársaim majdnem valamennyien egyetértenek velem abban, hogy az arányosítási törvény a székely viszonyoknak nem felel meg és a székelysége nézve igen káros. Legtöbben óhajtanak is segíteni a dolgon, de vannak olyanok is, kik azt mondják késő, mert az arányosítás már sok helyen végre van hajtva.

Egyik képviselőtársam pedig szintén belátja, hogy az arányosítási eljárás nagy teherrel sujtja a székelység nagy részét, de azért még se tartja beszüntetendőnek, azon aggodalmaskodván, mit teszünk majd azokkal, kiknél az arányosítás már megtörtént, ha a még nem arányosított községek székelyeinek birtokát megmentjük.

Ezekkel szemben az én tudomásom szerint a helyzet úgy áll, hogy sok községben van ugyan megkezdve az arányosítás, de végrehajtva kevés kivétellel még inkább csak azon községekben van, hol a helyzet kevésbé sulyos, hol a község lakóinak életfeltétele nem volt annyira a közös birtokhoz kötve.

Mi egyik képviselőtársam azon véleményét illeti, hogy az arányosítás beszüntetése nagyon félős, nagyon kényes, mert mit

mondanak, mit fognak majd azok tenni, kiket birtokukból kifosztani engedtünk, ha a másokét megmentjük, — arra nézetem az, hogy, a mint nem lenne helyén tűzvész idején egy község azon részét, mely még menthető, csak azért, mert a többi része leégett, nem menteni, a lángok martalékául hagyni, úgy itt is, ha csak egyetlen községet is menthetnénk meg, azt is kötelességünk megmenteni! Abban az egy községben esetleg több száz családot szabadítanánk meg attól, hogy önhibáján kívül szintén koldusbotra kerüljön s már ez is elég nagy jutalma lenne fáradozásunknak. — De ismétlem, nem így áll a dolog, mert a székelyföld nagyobb része még menthető.

Akadnak olyan vélemények is, kik belátják, hogy az arányosítás a székelységet igazságtalanul károsítja, de már megszerzett jogokra és a tulajdon szentségére hivatkozva, igen nehéz kérdésnek tartják az arányosítás beszüntetését. Legyen szabad tőlük kérdezniem, vajjon nem-e volt szent a székely nemzet ősi tulajdonjoga, a midőn az arányosítási törvény hozatott!? Vajjon nem-e volt régebben és igazságosabban szerzett a székelység joga!?

Itt megszerzett jogokról beszélni nem lehet, mert az egyetemes szabad, székely nemzet soha el nem adta a közös birtokok tulajdonjogát; egyes székely pedig nem adhatott el tulajdonjog részeket, mert a székely egyén a székely nemzet közös vagyonával szemben csak úgy tekinthető, mint a ráeső rész élethossziglan való haszonélvezője.

Csak ezen alapon érthetők meg a székely birtokok jogviszonyai, csak ezen az egy, igaz uton haladva nem botlunk itt is, ott is kimagyarázhatatlan visszasságokba s elháríthatatlan, akadályokba.

Csak a virilis intézmény gyakorlati alkalmazása segítségével s így is csak a — természetesen idők folyamán, észrevétlenül — rácsempészett leplet kell a székely közös birtokok tulajdonjogának kérdéséről eltávolítani s mindjárt meglátjuk azt az ezer éves gyakorlat által ráütött pecsétet, mely tagadhatatlanul, napnál világosabban igazolja azt, hogy a községek által kezelt székely közös birtokok tulajdonjoga sem a községet, sem a közbirtokosságot nem illeti, hanem az egyenesen és kizárólag a folyton élő szabad, nemes székely nemzet egyetemes közös tulajdona.

„Mi nem vagyunk koldusok, nekünk nem alamizsna kell!” Ezt mondták a gyergyó-alfalusiak. És igazuk is van. — Vala-

meddig nem kívánták a székelytől oly mereven és azonnal a liberális kor és a civilizáció minden követelményét; míg nem kívánták tőle, hogy legelőit, kaszálóit beültesse fával, midőn a fa részére értéktelen, a fűre pedig égető szüksége van; míg nem zuditották nyakába a tagosítást; míg nem kívánták tőle, hogy terhes családja mellett, nemcsak a haszon reménye nélkül, de sőt saját nagy kárára tartson ki egy sereg mérnököt, erdészt, erdőőrt; míg nem kezdték elarányosítani, szélnek ereszteni eddig megkötött közös birtokát: addig a székely önérzetesen, szabadon élhetett, nem szorult rá senki kegyelmére, alamizsnájára.

Meg vagyok győződve, hogy a székely kongresszus nem riad vissza semmi fáradságtól s teljes erejét latba fogja vetni a székelység megmentésére. A kongresszus ezen céljainak elérésére — nézetem szerint — leghathatósabb első lépés az, hogy első sorban is szedjük le a székelység nyakáról azokat a terheket, melyeket alapos megfontolás nélkül mi magunk raktunk rá. A székely kongresszusnak tehát első sorban is mindenesetre követelnie kell az erdőtörvény és a tagosítási törvénynek olyan módosítását, mely a különleges székely viszonyoknak teljesen megfelel.

A legfontosabbat, az arányosítást illetőleg feltehető, hogy a kormány, még mielőtt a kongresszus összeülhetne, felfüggeszti az arányosítási eljárást a székelyföldön. De ha ezen reményünkben csalódnánk, az esetben a székely kongresszus mindenkifeletti elsőkötelességének azt tartom, hogy a legerélyesebben követelje az arányosítási törvény azonnali felfüggesztését.

A székely kongresszusnak kötelessége az arányosítás kérdésével foglalkozni, de mást, mint az arányosítás azonnal való felfüggesztésének követelését, nem határozhat, ha azt nem akarja, hogy részrehajlás vádjával illettessék.

A székelység szívében ma is a régi lánggal ég az igaz honszerelem, király iránti hűség.

A székelység nagy zömének lelkét még nem mételyezte meg semmiféle kozmopolita szédelgés.

Ámde, ha megengedjük, hogy igazságtalanul, minden jogalap nélkül kifosztassék ezer éven át háborítatlanul birt ősi vagyónából; ha kicsavarjuk kezéből a megélhetés utolsó eszközét és helyébe csak koldusbotot nyomunk: ki áll jól róla, hogy a szerencsétlenek lelkéből ki nem hal az Istenbe, igazságba, törvénybe vetett bizalom!?

Nagyon jól tudom, hogy az állam hatalma — hála Istennek — sokkal nagyobb, minthogy e téren nagyobb veszélytől lehetne tartani, de azért még se játszunk a tüzzel.

Csak igazságszeretet, komoly munka és jóakarát kell.

Mentsük meg a székelyeket!